

BUITEN

23^E JAARGANG N^O. 8

ZATERDAG 23 FEBRUARI 1929

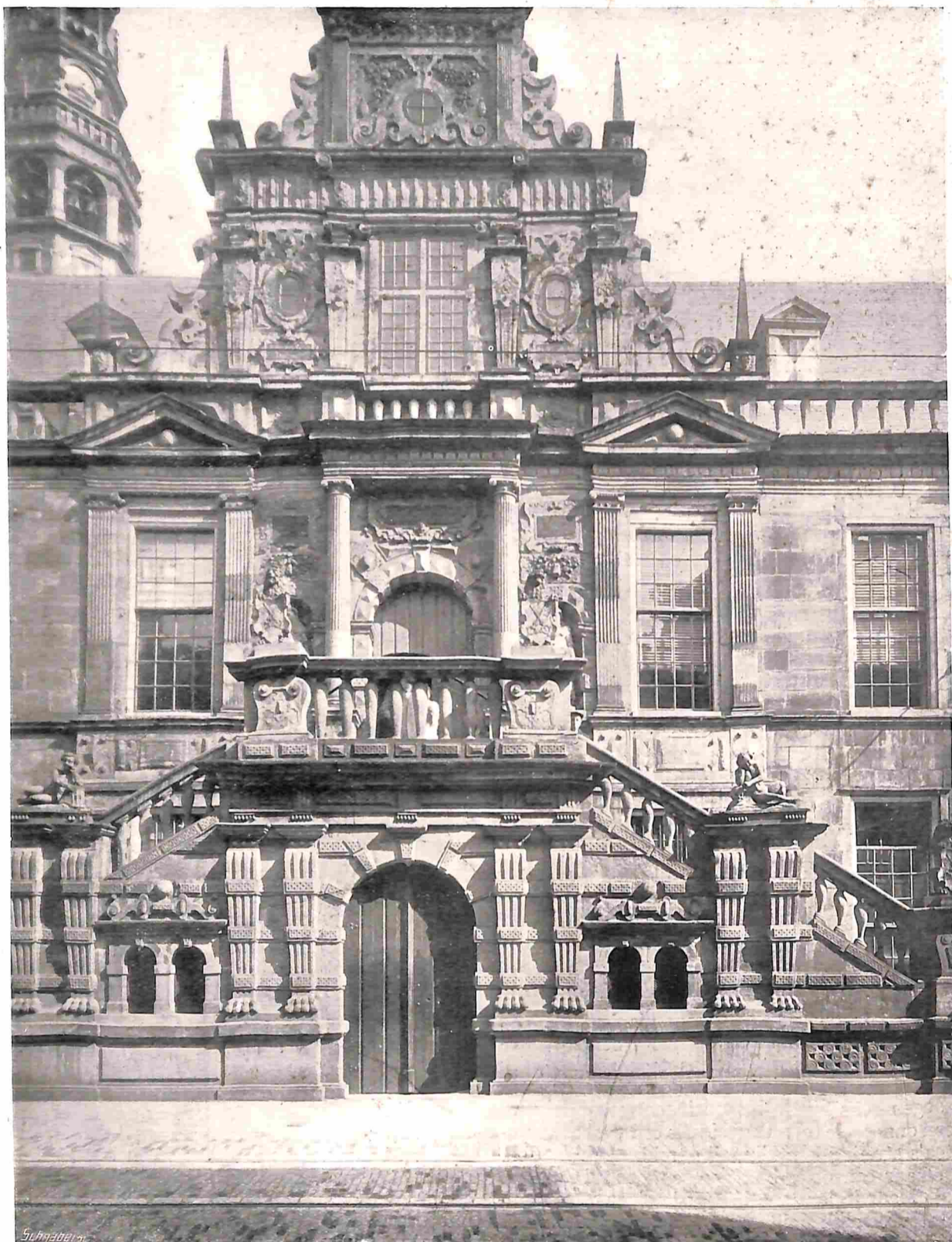

Foto C. Steenbergh

HET RAADHUIS TE LEIDEN. MIDDENFRONT EN BORDES

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

GALATEA EN HANS BRIL, DOOR JAN WALCH (8)	BLZ. 86
WINTER (GEDICHT) DOOR GIEN KNAP	BLZ. 87
HET RAADHUIS TE LEIDEN (GEÏLL.), DOOR R.	BLZ. 85, 88—89
TUSSCHEN GOOI EN VECHT (SLOT), (GEÏLL.) DOOR H.	BLZ. 90—91
OOSTENRIJK HERDENKT DE UITVINDING DER AUTO-	
MOBIEEL, DOOR N.	BLZ. 91
MIJN EIGEN TUIN (GEÏLL.), DOOR MIEN RUYS . . .	BLZ. 92
CENTRAAL MUSEUM TE UTRECHT. HET POPPENHUIS	
(GEÏLL.), DOOR M. P. DIAMANT-DE VRIES	BLZ. 93
DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN (INLEIDING).	
(VERVOLG) DOOR W. F. J. DEN UYL	BLZ. 94
ZWERFTOCHTEN DOOR DE WILDERNISSEN VAN GIET-	
HOORN. VAN DESTEN, EIEREN EN NOG WAT	
(GEÏLL.), DOOR D. M.	BLZ. 94—95
IN HET RIJK DER STILTE. IN HET DIEPST DER	
SILTEN (SLOT) DOOR CHARLES G. D. ROBERTS	BLZ. 96
„WEES OP UW HOEDE!” (ILLUSTRATIE)	BLZ. 96

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's

Nieuw verschenen nummers 25 cts., oudere 50 cts.

GALATEA EN HANS BRIL

8) DOOR JAN WALCH

TOEN ze vlak bij het station waren, waagde Hans nog, in uiterste ontredde-ning, een laatste poging, en zei met een stem die hij volkomen onbevange- wilde doen klinken, en als zelf in verrassing over den aardigen inval:

„Als we eens te voet bleven reizen?” —

Maar nu kon Galatea zich niet goed meer houden; ze barstte in een schaterlach uit; een heerlijk melodieuzen schaterlach, die als een carillon in de lentelucht met klanken als van zilver en kristal in 't dal tusschen de hooge bergen rondartelde. En ze keek Hans daarbij tevens toch zoo hartelijk en goedig in het benepen gezicht, dat door die zonnigheid van klank en oogen zelfs hij de benauwingen vergat die hem benarden, en een onnoozele tevredenheid die een vaal afschijn- sel van Galatea's straling kon zijn, zijn trekken ontspande. Zoo keken ze elkaar een oogenblik aan, en toen zei Galatea:

„Nee Hans — Maar je kunt natuurlijk je eigen weg gaan; ofschoon me dat vreeselijk spijten zou; maar ik moet hier uit de buurt wegkomen . . . Anders heeft Mr. Stolloway mij dadelijk weer. Nu ja, als jij me in den steek laat, is dat ook zoo erg niet; ofschoon, nu ik eenmaal weggelopen ben, zou ik het niet zoo prettig meer bij hem hebben”.

„Nee, nee, nee, *alsjeblijft*, laten wij bij elkaar blijven”, smeekte Hans.

„Zoo voel ik het ook. Maar dan moeten we met den trein gaan, hoor! Het is heusch niet erg. Ik was er den eersten keer ook bang voor. En ik heb wel gehoord, dat de menschen — die dingen toch zelf hebben gemaakt — er eerst ook

bang voor waren. Maar 't beteekent werkelijk *niets*. Ik heb het nu al zoo vaak ondervonden”.

Hans knipperde nog 'n beetje met de oogen; maar zijn mannelijke eerzucht overwon zijn vrees. „Och, *bang* ben ik er eigenlijk niet voor”, zei hij; „maar . . .”

„Nu juist”, viel Galatea in. En meteen waren ze voor het station gekomen. „Vraag jij nu even, wat de route is . . . of nee . . . dat klinkt misschien te onnoozel voor reizigers. Laat ik het maar doen”.

„Vindt je het niet . . . vervelend?” vroeg Hans.

„Och”, — antwoordde Galatea; „ja! — ik ben het niet gewend. Maar ik heb meermalen gezien, hoe je zoo-iets doet moet; en jij nog nooit . . . Neen, 't is beter, 't móét”, overtuigde zij zichzelf. En meteen stapte zij met haar stap vol zwierige en sobere gratie naar het loket.

Het was maar goed, dat Hans de toezien bij wat er gebeurde men had, want alleen al, bij het toezien bij wat er gebeurde verviel hij van de eene verbazing in de andere. Ten eerste, dat heele kleine raampje, waarachter hij een hoofd zag verschijnen. Het was blijkbaar, dat daar een heel mensch achter zat; maar hóé, bij Puck en Oberon, hóé was die daardoorheen gekomen? Toen hoorde hij Galatea vragen — in 't Duitsch; de taal die zij, in aansluiting aan hun omgeving, ook samen hadden gesproken —: Zij moesten naar Holland; wanneer er het eerst een trein in die richting ging? Hans knikte met bewonderende goedkeuring bij de woorden „in die richting”. . . . Dat was handig en keurig gezegd! Het verried niet hun onkunde over de richting zelf . . . Hij was nog niet klaar met het lovend bepeinzen, toen het antwoord er al middenin viel: „Mevrouw trof het. Over twintig minuten kwam de doorgaande trein van Genua naar Amsterdam”. — „Amsterdam”? dacht Hans — „Wat is dat?” En hij schrikte, toen hij Galatea een knikje-van-dank naar het raampje-met-het-hoofd zag geven; en haar dadelijk daarop hoorde zeggen: „Geeft u mij dan twee kaartjes eerste Amsterdam”. — Wist zij dan, wat „Amsterdam” was? En wat beteekende „éérste Amsterdam”? Waren er dan meer Amsterdammes? Maar 't schein wel, hoe onbegrijpelijk ook, in orde te wezen; het was blijkbaar een taal van hoogere begrippen, die het raampjeshoofd en Galatea spraken, een taal die Hans niet verstond. — Er was wat geldgeklank, en toen kwam de fascinerende gratie van zijn lieflijke genoot weer tot hem; en verzachtte, als steeds, zijn wijsneuzige critiek. Zoo dat hij enkel maar gedwee vroeg:

„Is dat Amsterdam dicht bij Holland?”

Galatea glimlachte. „Dat moeten we nu eens trachten uit te vinden”, zei ze. In elk geval: dáár moeten we heen. Misschien kan je daar in den trein stappen, die naar Holland gaat — Of misschien is het wel een stad *in* Holland. Ik geloof, dat ik er dien Hollandschen heer over heb hooren praten. We zullen een spoorboekje koopen. In elk geval is het *ver*”.

„Hoe weet je dat?” vroeg Hans, weer ineens den examineer- toon herstellend.

„Omdat het veel geld kost”, antwoordde Galatea. En Hans zweeg, en keek diepzinnig; want maakte innerlijk logische conclusies die bijdroegen tot zijn begrip van het moderne leven; „wat ver weg is, kost veel geld”, repeteerde hij, als een kind dat een les memoreert. Inderdaad, wanneer men ineens een achterstand van veertienhonderd jaar heeft in te halen, is er véél te leeren!

En nu ging hij dan, onder leiding van Galatea, een spoor- boekje koopen. Hij nam het wonderboek eerbiedig uit haar handen, en bladerde erin met de uitdrukking van de innigste bewondering op het gezicht. Wat een cijfers stonden dáárin! Dit was een prachtig werk; want het was totaal onbegrijpelijk; en Hans dacht: als ik zóó'n boek nu eens van a tot z kan begrijpen, dan ben ik toch wel een aardig eind in de kennis van deze wereld gevorderd. Hij zei zoiets natuurlijk niet, maar door het masker van ijver en geleerdheid dat hij bij de bladering voorzette, blonken het onbegrip en de eerbied duidelijk door.

Toen vroeg Galatea: „Zullen wij iets eten?” En ging hem meteen vóór naar de wachtkamer. Maar er waren ook ge- dekke tafeltjes buiten op het perron; en het personeel was druk bezig bij het buiten-buffet, dat aanlokkelijker be- loften moest bevatten, zóó zichtbaar uit den verwachten expres- trein, waarin vele reizigers den nacht hadden doorgebracht. Bij 'n tafeltje dan bij dit buffet namen de vermenschte nymf en de vermenschelijkende kabouter tegenover elkaar plaats;

en aten lekkere, voedzame soep, en wat vruchten. En onder-hand zei Galatea:

„Laat mij het spoorboekje ook eens zien”.

Hans reikte het haar over, en zag met bewondering toe, hoe zij, ook wel niet handig, maar toch met merklijk meer begrip dan hij erin zócht; op een kaartje keek, toen blijkbaar, heel snel bladerend, een bepaalde bladzij nazag; toen weer voor in 't boekje keek . . . Ten slotte zei ze met plezierige voldoening:

„Amsterdam ligt in Holland”.

„Hóó weet je dat”? vroeg haar examiner.

„Op een gegeven oogenblik van de reis is er Hollandsche douane; en dan begint de Hollandsche tijd”.

„O”, zei Hans. Het was een nieuw raadsel. Was Hollandsche tijd iets anders dan de Christelijke tijdrekening?

„Wonen er geen Christenen in Holland”? vroeg hij.

„Ik weet het niet”, antwoordde Galatea. „Maar hoe kom je daarbij”?

Voor hij antwoorden kon, gleed een lichtende gestalte, als een zonnenschijnsel, van een rotssteilte aan de overzij van het station, en kwam nader gezweefd. Het was de engel, die vóór hen stond.

„Je wenschte mijn komst”, zei hij, met zijn gewone zoet-aardigheid.

„Het is verrassend”, deed Hans schutterig. „Maar u hebt gelijk. — Ik dacht net, dat u de persoon was die mij het best op mijn vraag kon antwoorden.”

„En gedachte is voldoende”, antwoordde de engel. „En wat wilde je vragen?”

„Of er in Holland Christenen wonen”.

„Er zijn zéér veel mensen daar, die zich met dien naam noemen. O ja, en ze zijn lid van Christelijke kerken, stichten Christelijke scholen, hebben Christelijke vereenigingen, lezen Christelijke bladen . . .”.

„Dank u”, zei Hans; die zich voldoende ingelicht achtte. Wat wist hij van de clericale diplomatie? Waarmee de engel zoovele eeuwen relaties had gehad, dat hij er misschien onwillekeurig iets van had meegekregen.

„O er zijn daar Christenen in soorten”, ging de engel voort, als in een soort verrukking. „Vele, véle soorten . . .”.

„Nu ja”, zei Hans; dat vinden we wel. We zullen dus maar goed oppassen, niet te laten merken, wie we eigenlijk zijn”.

„Doe dat”, zei de engel; lief. En meteen was hij weer verdwenen.

Eenigszins verbijsterd keken ze een poos rond. Maar er was niets meer.

„Nu vertrouw ik hem toch ook niet heelemaal”, zei Galatea eindelijk. „Het is vreemd. Hij is van een lichter, teerder maaksel dan wij; hij hoort in een andere wereld thuis . . . Maar 't schijnt of hij in deze wereld, enfin, niet meer zoo heelemaal zuiver is . . .”.

Ze zouden misschien allergewichtigste opmerkingen over de psychologie van den modernen engel hebben gemaakt, als niet hun gesprek door een hevige gesis en geblaas was afgebroken. Het werd al sterker . . .

„Het monster”, stamelde Hans bevend, en drukte zich tegen den muur van 't station.

„Onze trein”, zei Galatea opgewekt, en sprong ook op. Ze vatte den kleinen, rillenden Hans bij de hand, en trok hem naar voren. De trein denderde aan; stond stil; uit alle wagons keken menschenhoofden, en al die blikken noopten Hans, één voor één, tot herneming van zijn parmantigheid. Zoodat hij, met den dood in 't hart, maar met een gezicht dat meer den indruk maakte van fronsende verbolgenheid dan van angst, zich meetrekken liet.

Zoo héél veel haast bleek trouwens onnoodig; tal van reizigers stapten uit, en deden met een zoo begeerige vreugde aan eten en drinken, als bij goed en rijk gekleede menschen verrassend aandeed, zich te goed aan de uitstalsels der buffetten. Galatea, die véél opmerkte, zag het; en draalde een oogenblik. Zoo stond ze een oogenblik stil, juist tegenover één der conducteurs van den trein. En vroeg toen maar meteen:

„Dit is toch de trein naar Amsterdam?”

„Voor Amsterdam, doorgaande wagen vóóraan, mevrouw”. Hij zei het met Duitse stramheid, door Romaansche beleefdheid verzacht, zooals een Zwitsersche conducteur dat pleegt te doen; en wees nog, daarbij verduidelijkend, met de hand in de richting van de locomotief; die ver doorgereden

was, zoodat Galatea, eenigen spoed gewenscht achtend, Hans sneller voorttrok; die zoo'n meerdere nadering tot het snuivende monster met den meest mogelijken tegenzin volbracht. Hoe nader ze kwamen, hoe meer hij weerstreefde; als een kind dat door het dienstmeisje naar de bewaarschool wordt gebracht. Het was een inderdaad zonderling gezicht: die ongemeen elegante en schoone vrouw, die het kleine en vooral kortbeenige professortje met-den-langen baard voorttrok; en zelfs in Duitse sprekende landen, waar véél menschen niet veel acht geven op hun „houding”, viel dit op. Met een lach, die als achter oogen en lippen wachtte, zagen de uit de portierraampjes hangenden toe. Maar de dame was zoo mooi, en zoo rijk gekleed ook. Moderne menschen-in-de-maatschappij hebben in zoo'n geval overwegingen die gaan boven een cómischen indruk; dat moest vast een heel rijk man zijn, die zich zoo'n vrouw kon veroorloven; en met wien zoo'n vrouw wou loopen. Om zoo'n stel lách je in de komedie of in den bioscoop; maar hier, in de werkelijkheid, kijk je ze benijdend en eerbiedig na.

Ze voelden die blikken; allebei. Hans gaven ze een steun in den rug.

Zoo voortgeduwd door het respect der anderen, en weerhouden door zijn eigen respect voor de locomotief, kwam hij met juist niet-onwaardige snelheid bij den doorgaanden wagen, waar, na andere woorden, ook „Amsterdam” op stond. Ze stapten in.

In zoo iets nauws en benepens als deze ingang, was Hans nog niet geweest; dan dat oogenblikje in 't liftdoosje. En er stonden ook nog telkens menschen in den weg . . . Hij had de gewaarwording, dat hij zich in hopelooze krochten begaf; — een bouwsel van enge en duistere gewelven, nog angstiger door hun onbegrijpelijkheid en onbekendheid; wrak en krakend, en aldoor met verplettering en bedelving dreigend . . . En daarvóór stond dat gruwelijke monster te snuiven, hijgend naar heenrennen en naar voortsleuren van dit alles. De gore adem uit zijn harden onkwetsbaren tuitbek voelde je overal om je — zie, heel de lucht van 't station werd er nu grauw van. En daarónder spoot nu de feller klank van een scherp gesis.

Maar Galatea trok hem voort; keek in de verschillende gecapitonnerde kamertjes ter éne zij van het nauwe gangetje. Voor één daarvan stond zij stil. Er waren daar nog twee plaatsen vrij. „Hier”, knikte ze; en Hans, als in een droom, ging binnen, struikelde over 't kleedje, dat hij niet verwachtte, en rolde tegen de knieën van een tanige dame. Die schokte terug, zette een krop, en bewoog de oogleden heen en weer in een diepe en voorname verontwaardiging.

Met tegen haar aan te vallen was Hans al zijn plaats voo-bij; zij zat aan het raampje. Tegenover haar zat haar echtgenoot, die het door wand en armleuning afgesloten vierkantje van zijn zitplaats volkomen vulde. Want hij was een kort, dik mannetje, met korte armpjes, die hij vanwege den puilenden romp eenigszins moeilijk bewoog; toch, of misschien wel juist daardoor, met een zekere korzelige bruuskheid. Toen hij Hans tegen de knieën van zijn vrouw zag vallen, was zijn eerste neiging te lachen; toen zag hij de schoone Galatea, en plooidde haastig den lach tot één van vergoelijkende goedmoedigheid; het incidentje kon een aanleiding zijn tot een gesprek met die mooie vrouw . . .

(Wordt vervolgd)

WINTER

Langs de wit bevroren wegen,
Dwalen dorre blaadjes rond,
Vallend en struikelend over elkander,
Huppelend over den kalen grond.

Een witte vlok zweeft langzaam naar beneden,
En nog een komt er aangeleden,
En steeds maar weer en steeds maar meer,
Vallen er vlokken en vlijen zich neer,
Zij dekken de doode blaadjes dicht,
En maken de wereld wit en licht.
Zoo weven zij samen het wintergewaad,
Waar de aarde in slapen gaat.

Eindeloos heeft het zich uitgespreid,
Over de verre cenzaamheid.

GIENTJE KNAP

HET RAADHUIS TE LEIDEN

HET Raadhuis te Leiden, monument van zelfbewustten burgerzin, is nog slechts een ruïne. Als we de afbeeldingen beschouwen, die aan dit „In Memoriam” zijn toegevoegd, dan begrijpen we allen, hoe Leiden thans be-roofd is van een deel van haar historie zelf. Want zooals het thans vernielde gebouw zich vertoonde, was het de geschiedenis van Leidens opbloei na het zware en roemrijke jaar 1574, die door het raadhuis werd gepersonifieerd. Wel wordt reeds in 1392 een raadhuis vermeld, maar pas in 1595 begon het zijn tegenwoordig uiterlijk te krijgen. Mr. J. C. Overvoorde, de Leidsche archivaris, schreef hierover in den 9en jaargang van „Buiten” (1915 no. 18 en 19): Het raadhuis was bij het beleg van 1574 niet vrij gebleven van schade, en, toen eindelijk weer rustiger tijden waren aangebroken, werd besloten om het aanzien van het raadhuis te verhoogen door tegen den eenvoudigen ouden Gothischen gevel een nieuwen rijk versierden gevel te plaatsen, waarmede in 1595 werd begonnen. Nadat een eenvoudige schets was ontworpen door vier verder onbekende personen, waaronder de stadstresorier extra-ordinaris, werd aan de hand hiervan een ontwerp gemaakt door Lieven de Key, hetwelk werd uitgevoerd door den Bremer meester Ludolf van Benhem, met medewerking van Aelbert Rodtfelt uit Bremen, die later zelfstandig de beide versierde poortjes ter weerszijden van het bordes ontwierp. Bij deze verbouwing bleef de aanbouw van 1455 voorloopig ongewijzigd. Deze ontving eerst in 1662 een nieuwen voorgevel, nadat eerst in 1603 aan de oostzijde en in 1635 aan de zuidzijde een vleugel was bijgebouwd. De toren behoort, wat het onderstuk betreft, tot het oudste gedeelte van het raadhuis. De tegenwoordige spits is in 1577 gebouwd en in 1760 gedeeltelijk vernieuwd. In den toren hangt een groote klok, in 1572 gegoten door Heinrick van Trier te Delft, en een carillon van 37 klokken, door P. Hemony en Mammus Fremy, uit de jaren 1677—1680. In den toren bevond zich boven den doorgang de oude raadkamer, die later tot archiefkamer werd ingericht. In later tijd onderging het uiterlijk van het raadhuis weinig verandering, alleen werden de oude kruiskozijnen en de diefijzers in de ramen in 1858 verwijderd en werd de vierde top boven het tegenwoordige politie-bureau (de aanbouw van 1604) in 1868 afgebroken. Meermalen was het raadhuis getuige van belangrijke gebeurtenissen. In 1617 tijdens de twisten tusschen Remonstranten en Contra-Remonstranten, meende het stadsbestuur zich tegen de burgers te moeten verdedigen door de Breestraat aan beide zijden van het Raadhuis door zware palissaden af te sluiten. Deze geheel naar de regelen der krijgskunde ingerichte afsluiting, bekend als de Arminiaansche Schans, werd gebouwd door Hans Hensbeek uit Keulen, die vroeger onder Prins Willem I in Friesland en later in Brunswijk werkzaam was. Het bolwerk gaf echter meer tot een vinnige pennestrijd aanleiding dan tot ernstig wapengeweld; de schans is in allerlei pamfletten besproken en op verschillende historischeprenten afgebeeld. Bij de komst der Franschen in 1795 werd voor het stadhuis een vrijheidshoed opgesteld en met veel plech-

tigheid ingewijd, en bij de eerste anti-Fransche beweging in 1813, het bekende Drie schaft Oranje-Boven-oproer, bleek het raadhuis minder goed bewaakt dan twee eeuwen tevoren.

Het werd zonder veel tegenstand overrompeld en de oude wapentropen uit den tijd van het beleg werden door het volk vermeersterd. Een wapenmagazijn met meer moderne wapenen, dat tegenover het raadhuis lag, werd tegelijkertijd geplunderd. Doch ook bij meer vreedzame gebeurtenissen speelde het raadhuis een rol. Verschillende vorsten, veldheeren en geleerden werden er begroet en bestegen daarbij de statige trappen van het bordes. Beschouwen we nu het uiterlijk van het raadhuis nader, dan valt in het bijzonder op het rijke middenfront met het bordes Het trapje links op den voorgond van de afb. op bl. 89 diende oudtijds voor afkondigingen en om de hankroetiers te pronk te stellen, die zich door cessie van hun goederen aan den last van hun schulden trachtten te onttrekken. Het hierbij staande poortje is vooral merkwaardig wegens de groote toetssteen plaat boven den ingang. Deze plaat is afkomstig uit de Sint Pieterskerk en is volgens overlevering de deksteen van het door den Roomschen koning Willem II aan die kerk geschonken altaar. De steen werd reeds in 1579, dus vóór de verbouwing, boven het poortje geplaatst en voorzien van een tijdsvers van den bekenden stadssecretaris Jan van Hout, met toespeling op het beleg. De middelste regels bevatten evenveel letters als het beleg dagen duurde, en de hoofdletters vormen tezamen het jaartal van het beleg. Vroeger stond voor het raadhuis ook de kaak, die in het algemeen voor de pronkstellingen diende. Deze is in 1663 weggebroken. Het inwendige van het raadhuis bleef grootendeels ongewijzigd bij de verbouwing van 1595, en, niettegenstaande de vele veranderingen, die hierin later zijn aangebracht, kan men door de onregelmatigheden in den bouw nog vrijwel den toestand reconstrueeren, waarin dit in de 15e eeuw verkeerde. De benedenverdieping bevat weinig belangrijks. Des te belangrijker waren de statievertrekken, die men bereikte langs den statigen dubbelen trap en het bordes, vanwaar men een mooi gezicht had op Leiden's hoofdstraat. In de raadzaal bevonden zich de gobelins en de schilderijen, die de roem en de glorie van Leidens raadhuis waren. De staatsie-vertrekken, aldus eindigt mr. Overvoorde, getuigen ook thans nog van den kunstzin der regenten en tevens van hun ijdelheid, die hun overal hunne wapens deed aanbrengen. Doch daaruit blijkt wederom, hoe trotsch zij waren op hunne stad en op hun kostbaar raadhuis. Inderdaad een „kostbare

parel” aan Leidens stede-kroon is verloren gegaan. Maar laten we vertrouwen in wat de toekomst zal brengen, gelooven in onze kunstenaars, onze bouwmeesters. Opdat de kostbare parel vervangen moge worden. Hetzij door restauratie, indien dit mogelijk is. Dr. Jan Kalff adviseerde in afwijzenden zin. Hetzij door den bouw van een geheel nieuw raadhuis, voldoende aan de eischen van dezen tijd. Aan onze architecten thans het woord.

R.

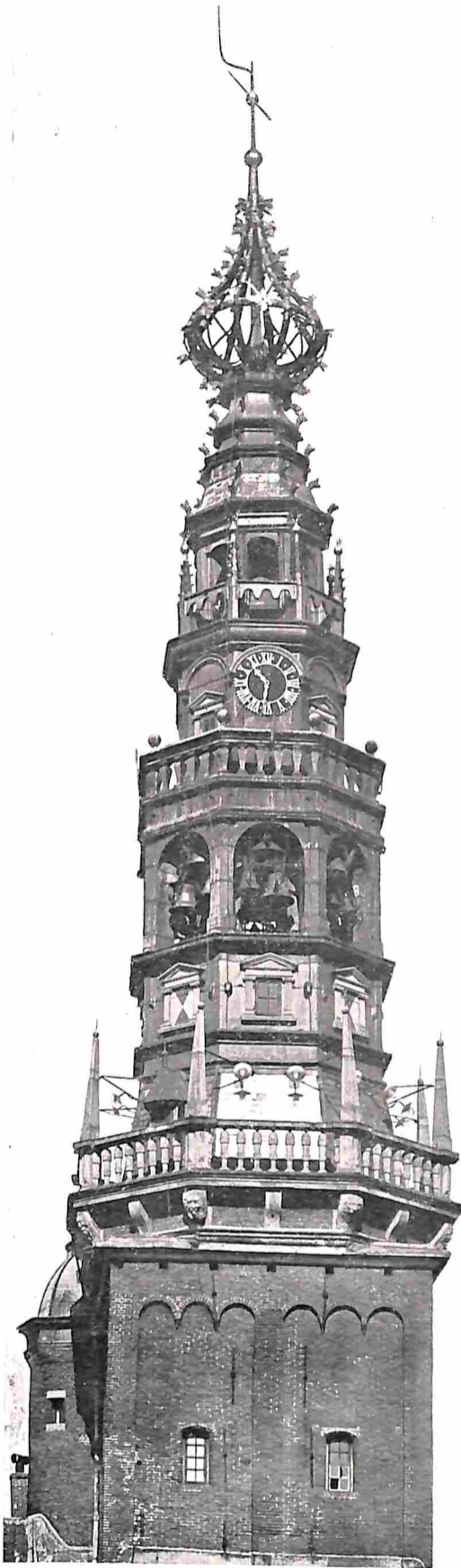
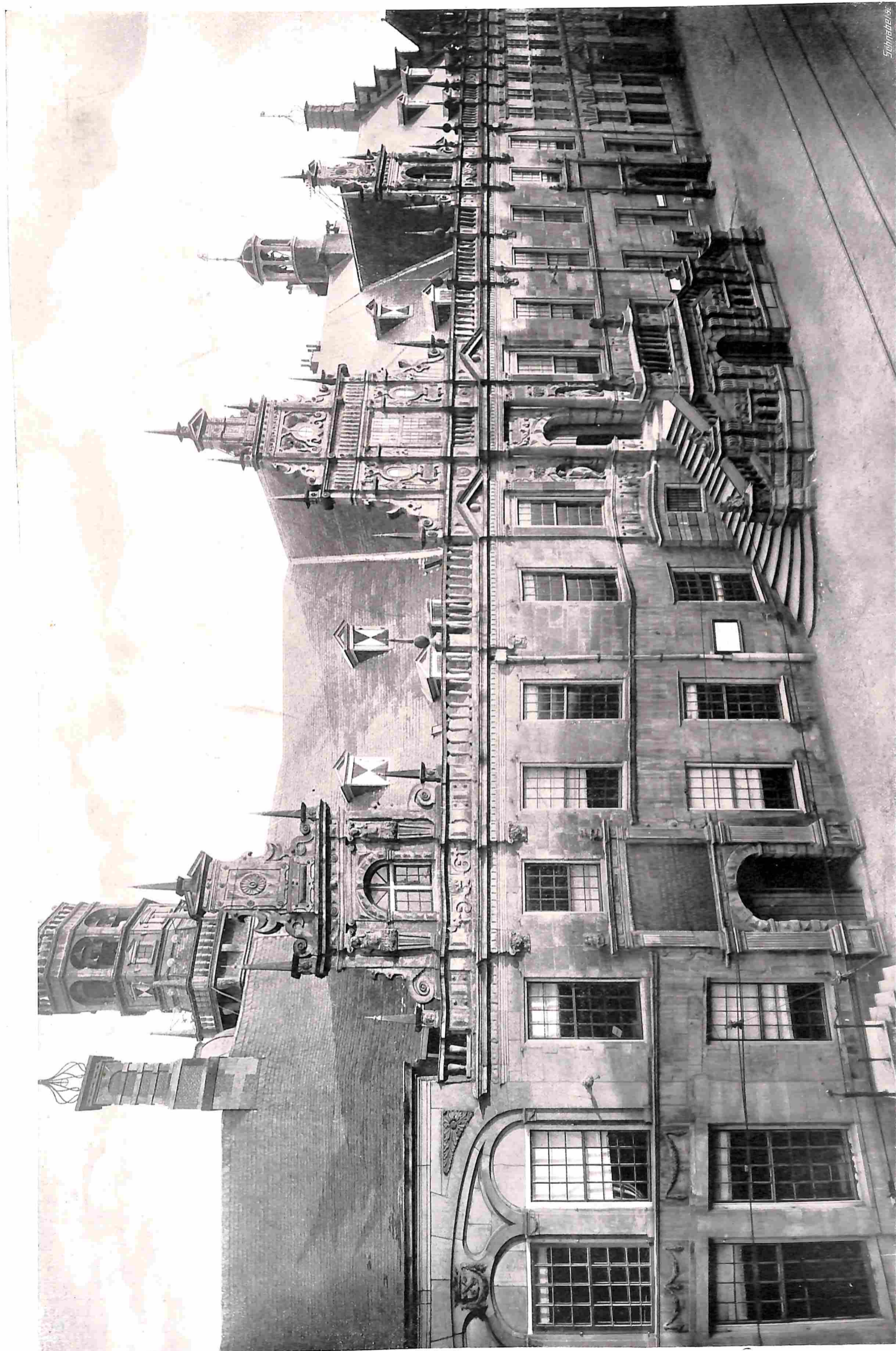

Foto C. Steenbergh
HET RAADHUIS TE LEIDEN.
DE TOREN

HET RAADHUIS TE LEIDEN. VOORGEVEL AAN DE BREESTRAT

Foto C. Steenbergh

Schynbergh

Foto R. H. Herwig

TUSSCHEN GOOI EN VECHT. BIJ DE LOOSDRECHTSCH E PLASSEN

TUSSCHEN GOOI EN VECHT

(Slot)

OOK Vreeland heeft op den westelijken Vechoever zijn mooien molen. 't Is evenals Loenen een oud dorp. Reeds Melis Stoke noemt het. Omstreeks 1250 werd het door Hendrik van Vianden, den achtendertigsten Bisschop van Utrecht, tot stad verklaard. Toen de burger omstreeks 1600 het halsrecht overdroegen op Gerard van Rheede, verloor het zijn stedelijke rechten. De reeds genoemde bisschop stichtte te Vreeland een sterk slot als bolwerk tusschen de machtige heeren van Amstel. Zijn opvolger echter verpandde het slot reeds aan denzelfden Amstelheer, Gijsbrecht IV. Meermalen ging het later in andere handen over, tot het in 1529 gesloopt werd. Een groote hoeveelheid steen, van de slooping afkomstig, werd gebruikt tot opbouw van het kasteel Vreeburg te Utrecht. ☞ Van Vreeland voert een weg langs fort Kijkuit — we zitten hier Loosdrecht. Na de bocht bij Kortenhoeft rijden we eerst nog een tijd langs de eenvoudige huizen van 't zuidelijk dorpseind. De vischkaren in den wegsloot wijzen er op, dat ook hier veel aan visscherij gedaan wordt. Dan plotseling, na een flauwe bocht, ligt rechts de wijde watervlakte in al haar glorie voor ons. 't Was op den Zaterdag voor Pinksteren, dat we 't laatst dien weg reden. 't Heerlijke zomerweer na de regen- en windperiode deed dubbel genieten. Geen zuchtje rimpelde het wijde vlak. Zelfs de jonge rietstengels, de hoofdjes eerbiedig gebogen, weerspiegelden in 't heldere water. Een mooie lucht, teer van tinten door den opstijgenden waterdamp, welfde zich boven den spiegelenden plas. Een enkel blinkend zeiltje, onbeweeglijk op 't kalme water; zelfs het spiegelbeeld van twee visschers, midden op het meer, teekende zich duidelijk onder het bootje af. In de verte wazig en ijl, de mooie Vechtstreek, met een belichting, zooals we dat zelden zagen. Torensptisen en molens vertelden

welke plaatsjes aan den horizon opdoemden. Wat zouden we op dat oogenblik gaarne de gave hebben gehad, om dat alles in een teere aquarel vast te leggen! Lang stonden we in stille ontroering te kijken. Het trillen van den elastischen veenbodem, veroorzaakt door een licht wagentje, wekte ons uit in Loosdrecht aanschouwing. Tot den panoramen driesprong in Loosdrecht houden we het mooie panorama. Toch is de eerste indruk de overweldigendste. ☞ Misschien bestaat er voor een inlander kans te voet het een zuidkant der plassen gelegen Breukelerveen te bereiken. Wij getroosten ons liever den omweg langs de mooie Vecht om voorbij Breukelen het merengebied binnen te gaan. Even voor het aardige korenmolentje van Tienhoven wringt Breukelerveen zich noordwaarts tusschen de plassen. Ook hier trekken een paar schilders-ateliers onze aandacht. Bij het Mujeveld lijkt het ons beter op onzen weg terug te keeren om nog even een bezoek aan Tienhoven te brengen, waar al direct een schilderachtig molentje, naast een miniatuurshuisje, dat door den voorbijvarende schipper zelf bediend wordt, onze belangstelling heeft. Het eigenlijke watergebied loopt hier ten einde. We denken ons daarom in Loosdrecht terug om den weg naar Kortenhoeft in te slaan. Nu hebben we den mooien plas — niet den grootsten en bekendsten, waarop de watersport beoefend wordt — dus links van ons. Halverwege Kortenhoeft voert een dijkje tusschen de meren naar Vreeland, een prachtige wandelweg midden over 't water. Zelden zagen we een kleurenpracht van verschillende veldbloemen als op den bewusten Zaterdag op dat dijkje. De heldergele boterling, de rose koekoeksbloem, de blauwe eereprijs, de witte scheerhondsdrif, de vele grassoorten, boden enkel madeliefje, de paarse weelde. 't Heele dijkje leek één groot bouquet van kleurige veldbloemen! ☞ In het centrum van Kortenhoeft, even

voorbij het forsche kerkgebouw, missen we den wegsloot, die hier achter de huizenrij onloopt. Juist die wegsloot, met de talrijke aardige bruggetjes, de coquet weerspiegelende boerderijtjes aan den overkant, geven een bijzonder cachet aan deze dorpen. Zoo is het in Kortenhoef, zoo is het in Ankeveen. Misschien zijn hier de boerderijtjes, sommige witgepleisterd, gedekt door rieten dak, nog een beetje schilderachtiger. Voor we te Ankeveen zijn, naderen we dicht de hoogere gronden van het Gooi, dat zich door zijn boschrijkdom duidelijk afteekent. Langs het bekende achtergrachtje van 's-Graveland, langs de minder deftige buurt dus, bereiken we spoedig het karakteristieke dorp. Van hier loopt een voetpad — weer dwars door de plassen — naar Nederhorst den Berg, dat ook langs een verharden weg te bereiken is. Ge kunt daar den „Nederhorst” bewonderen, dat door zijn slotplein en torens nog aan een oud Kasteel doet denken. H.

Foto R. H. Herwig

TUSSCHEN GOOI EN VECHT. BREUKELERVEEN

Oostenrijk herdenkt de uitvinding der Automobiel

HOE velen onzer kunnen een antwoord geven op de vraag, wie de uitvinders waren van artikelen, die wij dagelijks gebruiken, zooals de speld, de parapluie, het potlood? Is het daarom te verwonderen, dat even zoo velen met den mond vol tanden staan en te vergeefs hun geheugen raadplegen, wanneer wij hen verzoeken ons iets over de uitvinding van den automobiel mede te deelen? Niettegenstaande de stijgende populariteit van dit vervoermiddel over de geheele wereld — volgens een ruwe schatting zijn er ongeveer 30.000.000 luxe-automobielen in gebruik — bekommert de doorsnee-automobilist zich weinig over de herkomst van zijn benzinepaard. ☞ Zelfs in de Vereenigde Staten, die 23 miljoen wagens tellen, of 76 % van het totaal der in gebruik zijnde auto's, heerscht weinig klaarheid over den constructeur van het eerste vehikel zonder paard. ☞ Aan Gottfried Daimler, een Duitscher, wordt soms de eer toegekend de eerste bestuurder geweest te zijn van een automobiel, hoewel zijn machine niet voor 1885 op den weg verscheen. In Amerika werd de eerste auto uitgevonden door G. A. Durcyca, die zijn wagen voor het eerst op 19 April 1892 in het publiek demonstreerde. Twee jaar later kwam Ellwood Haynes met een hierop gelijkend model. ☞ Doch reeds in 1864 construeerde Siegfried Marcus, een te Weenen woonachtig Duitscher, een auto, voor zoover bekend de eerste motorisch voortbewogen wagen, waaraan men een practisch gebruik ontleende. In zijn tweede vaderstad — Weenen — zal spoedig te zijner nagedachtenis op één der voornaamste pleinen, tegenover de Karlskirche, een monument van den uitvinder worden onthuld. ☞ Siegfried Marcus — wiens naam slechts weinigen bekend is — werd op 13 September 1831 te Malchin in Mecklenburg geboren. Zijn eerste onderwijs en technische opleiding genoot hij te Hamburg, waar hij tot 1852 verblijf hield. Daarna verhuisde hij naar Weenen, waar hij tot 1860 in dienst was van een firma in technische artikelen. In dit jaar

begon hij voor eigen rekening met de opening van een technische reparatie-inrichting, waar door hem gearbeid werd aan de constructie van zijn geesteskind, de „Marcuswagen”, dien hij in 1864 voor het eerst aan het publiek kon toonen. ☞ Een verbeterd model van den Marcus-auto zag in 1875 het licht. Het origineel hiervan heeft sindsdien een eereplaats gevonden in het technisch Museum te Weenen. ☞ Deze auto was voorzien van aandrijving op de achterwielen, carburateur en elektrische ontsteking door middel van een magneet, de laatste twee verbeteringen eigen uitvindingen van Marcus. ☞ Zooals menig profet, werd Marcus niet in eigen land geëerd. Niemand nam zijn „Marcuswagen” au sérieux. Bitter teleurgesteld stierf Siegfried Marcus in afzondering op 30 Juni 1898, na een leven gewijd aan de wetenschap. De eenige officieele waardeering van zijn productieven arbeid vond hij in het Gouden Kruis van Verdienste, welke onderscheiding hem werd verleend door wijlen Frans Joseph I, Keizer van Oostenrijk—Hongarije. ☞ En omstreeks het jaar van zijn dood ving de auto zijn triomftocht door de wereld aan, een triomftocht, die de stoutste droomen van zijn miskenden uitvinder nog heeft overtroffen. N.

Foto R. H. Herwig

TUSSCHEN GOOI EN VECHT. MOLENTJE EN SLUISJE TE TIENHOVEN

MIJN EIGEN TUIN. BORDER. DRIE MAANDEN NA HET PLANTEN. ER VOOR TEGELPAD, AANSLUITEND AAN EEN GRASVELD, WAARIN ENKELE GROEPEN LAGE VASTE PLANTEN ZIJN AANGEBRACHT ALS OVERGANG NAAR EEN MINDER RECHTLIJNIG GEDEELTE VAN DEN TUIN

MIJN EIGEN TUIN

I

HET ontstaan van den tuin dateert bijna vanaf den tijd, dat de Nomaden zich vestigden. Oorspronkelijk werd het stuk grond, behorende bij de woning, alleen voor nuttige doeleinden gebruikt en wel als moestuin of als boomgaard. ☼ Zoolang de menschen in nauw verband met de natuur stonden, gaf deze tuin volkomen bevrediging. Ook nu nog wordt de behoefte aan een siertuin niet gevoeld in die streken, waar het contact met de natuur behouden is, zooals in de bergen, waar de huizen of hutten dadelijk in de met bloemen bedekte weiden staan, vaak zelfs zonder eenige afscheiding. Hier is de heele natuur het bezit van den bewoner en is een siertuin geheel overbodig. ☼ Door het ontstaan der steden en het dicht op elkaar wonen van vele menschen is het voortdurend contact met de natuur voor velen verloren gegaan. Toch heeft de mensch hier op den duur geen vrede mee. Hoe drukker en gejaagder 't leven raast, des te sterker wordt het verlangen weer op te kunnen gaan in de natuur, al is het dan maar voor enkele oogenblikken. Iedere tijd heeft tuinen voortgebracht, geheel voortvloeiend uit den geest van dien tijd. Zoo was de Baroktuin geheel ingericht met het oog op het gezelschapsleven. Het beste voorbeeld hiervan zijn de tuinen van Versailles. Uitgestrekte terrassen, breede paden, waarop groote menigten zich vrij bewegen konden. ☼ Waar het individu meer op den voorgrond treedt, verandert het geheele karakter van den tuin. Intieme plekjes, verbor gen hoekjes, komen in de plaats van de ruime, open terreinen. ☼ Dit is de tijd der Romantiek. De tuin wordt nu een soort geidealiseerd stukje natuur. Paden kronkelen ongehinderd voort, rustieke banken en zitjes verschijnen overal. Waar in de natuur iedere bocht in een pad vanzelf is ontstaan, om tusschen boomen en struiken door te slingeren, wordt het in den tuin doellooze nabootsing. De

natuur kan niet nagebootst worden. In iedere Kunst moet het verstand en de geest van den mensch gevoeld worden. ☼ De Romantiek in de tuinarchitectuur is dan ook grootendeels verdwenen. Daarna werd de tuin een soort verzameling van kostbaarheden en zeldzame planten, een museum. Hoe meer kostbaar en bijzonder, met des te meer bewondering werd de tuin beschouwd. Op lijn of een goed geheel werd niet gelet. ☼ Door het uitbreken van den oorlog werd iedere gedachte aan den tuin voorloopig op zij gezet. Na den oorlog komt er weer een heele omkeer, daar de tuin nu weer v.n.l. praktisch en vooral niet te kostbaar moet zijn. Er wordt meer aandacht besteed aan de gezondheid van den mensch. Een eerste vereischte wordt ruimte voor oefeningen en sport en gelegenheid voor zonnebaden. Dit geldt natuurlijk alleen voor de grootere tuinen. Hoe sterker de opkomst van de steden is, des te grooter wordt weer het verlangen naar enkele oogenblikken van rust en ook om van dichtbij te zien, het groeien en zich ontwikkelen van het plantenleven. Waar dit in de stad veelal onmogelijk wordt, trekken de menschen naar buiten, waar hei en bosschen overdekt worden met kleine huisjes, ieder met een tuintje. Zoo is het Forenzenleven ontstaan. ☼ Tuin en huis moeten nauw verbonden zijn. Voor degenen, die zich de weelde van een buitenhuis niet kunnen veroorloven, zijn de volkstuintjes ontstaan, waar ieder buiten de stad zijn kleine stukje grond heeft. Dit is bij gebrek aan beter, want juist het nauwe verband tusschen tuin en huis is zoo belangrijk. Door openslaande deuren naar den tuin, terrassen, en het aanbrengen van bloembakken in de vensterbanken gaan huis en tuin als vanzelf in elkaar over. ☼ Weer is nu het eerste vereischte van den tuin dat hij doelmatig is. Dit is niet alleen het kweeken van groenten en fruit, maar het hoofddoel van den tuin is den bewoner na een drukken inspannenden dag rust te geven. Rust moet uitgaan van iedere lijn. En niet alleen in de lijn, ook in de beplanting moet deze rust gevonden worden. ☼ Met het aanleggen van den tuin moet men zich in de eerste plaats afvragen, waartoe ligging, grondsoort enz. zich het beste leenen. Men moet niet zeggen, waar zou ik nu eens een rotspartij kunnen maken, of een muurtje of een border of wat dan ook, maar men moet beginnen met de gegevens goed onder de oogen te zien. Waar een hoogteverschil opgelost moet worden, zal vanzelf een muurtje ontstaan. Als het terrein vlak is, zal niemand aan een rotspartij denken. Een border moet niet daar gemaakt worden waar nooit zon komt, terwijl de paden komen op de plaatsen met de gunstigste ligging. Niets is armzaliger dan planten, die kwijnen. Zelfs is het beter iets op te offeren aan lijn, dan een beplanting te maken op een plaats waar deze niet hoort of kwijnt. ☼ Is de tuin midden in de stad gelegen, omringd door hooge muren of schuttingen, zonder zon en tochtig, tracht dan niet alle mogelijke bloemen te willen hebben, die hier toch nooit tot volle pracht kunnen komen, maar beperk U tot de enkele soorten, geschikt voor zoo'n ligging. Groot is hiervoor de keus niet, en schitterende kleuren komen onder deze soorten niet voor, maar toch kan een goed en rustig geheel verkregen worden. Als de grond niet al te droog is, groeien Phloxen bijna overal. Vooral veel lage planten als Sedums, Maagdepalm, Epimedium, Pulmonaria, Doronicum, Megasea en Funkia's verdragen veel schaduw. Al zijn ze niet zoo kleurrijk, ze zijn oneindig beter dan Helianthus, Alstroemeria, Asters enz., die hier nooit tot hun recht kunnen komen. Ook veel groenblijvende en besdragende heesters zijn voor deze tuintjes geschikt, als Cotoneasters, Berberissen, Pernettya's, Mahonia's, Andromeda's enz. ☼ Is de ligging zoo ongunstig dat zelfs gras slecht groeit, dan is het beter hiervoor tegels te nemen; ook gewone baksteen, in een eenvoudig patroon gelegd, kan heel aardig zijn. In heel kleine tuintjes zijn ze een goede vervanging van gras, als dit te weinig is om gemaaid te worden en niemand er toe komt het geregeld te knippen. Tegels zijn beter dan slecht onderhouden gras. ☼ Een kleine vijver of vogelbad in het midden met wat lage planten er om heen brengt het geheele jaar leven, daar de vogels er zich geregeld komen baden, als tenminste een gedeelte ondiep is. ☼ Grasranden zijn in kleine tuinen meestal af te raden, daar ze veel onderhoud vragen en toch gewoonlijk slordig zijn en zelden mooi groen. ☼ Inplaats hiervan komen bloeiende randen, zooal Armeria Lauchiana, „netjes" en groenblijvend. Waar de aanleg vraagt om een stakke omlijsting is deze Armeria zeer geschikt. Waar een wilder groeiende soort gevraagd wordt is Nepeta Mussini onmisbaar

door zijn overdadige bloemenpracht. Deze heeft echter vrij veel zon nodig. ☼ Het is de tuinarchitect, die lijn en beplanting moet aangeven en van den tuin een goed geheel moet maken. De tuinarchitect, alleen kan echter nooit een volmaakte tuin scheppen zonder de blijvende hulp en toewijding van den bezitter. Het „bezit” speelt hier een groote rol. Een vreemde tuin, waar men zoo nu en dan eens komen mag, honderd maal mooier, zal nooit hetzelfde genot geven als het eigen bezit. Het zelf planten, zien ontluiken en eindelijk tot vollen bloei komen geeft een groote voldoening. De tuinarchitect kan het geheel aangeven, klaar is een tuin nooit. Altijd moet er veranderd worden en altijd ontdekt men nieuwe mogelijkheden en kleurencombinaties. Juist als men denkt, dat het nu eindelijk goed is, is er weer een gedeelte, dat nodig gescheurd of verplant moet worden. Wat zou het vervelend worden als de tuinarchitect den tuin kon afleveren „kant en klaar”. De natuur zorgt er echter wel voor, dat we nooit klaar zijn, en juist deze voortdurende verandering en zorg geeft zulk een bron van vreugde. Nu begint het eigenlijke onderhoud van den tuin, het werk van den „bezitter”.

MIEN RUYS

CENTRAAL MUSEUM TE UTRECHT. HET POPPENHUIS

Centraal Museum te Utrecht

HET POPPENHUIS

HET Centraal Museum te Utrecht bevat de verzamelingen van het Stedelijk-, het Aartsbisschoppelijk Museum en die van het Provinciaal Genootschap. ☼ Na de vestiging in het oude klooster van Sint Agnes en de toevoeging der beide vleugels in de Agnietenstraat en het Nicolaas-Kerkhof in 1921 zijn in het Stedelijk Museum zes kamers in historischen stijl ingericht. ☼ In een daarvan, de Louis XIV kamer, staat het bekende poppenhuis, dateerend uit de 17e of 18e eeuw. ☼ Kan men dit specimen eigenlijk een huis noemen? Het is een zeldzame verzameling van het leven-in-een huis in miniatuur tentoongesteld in een groote kijkkast. De serie interieurtjes is geheel achter glas geplaatst en de foto toont duidelijk, dat slechts de deuren ontbreken om het geheel tot een kast van Puriteinsch model te maken. Prachtig omhulsel van wortelnoten, palissander en olijvenhout voor een rijken inhoud.

Maar een huis? Neen! Ja als u wilt: een model vervaardigd voor of door de liefhebberij van een verzamelaar. Niet bedoeld om het hart van een kind te bekoren. En om mee te spelen? Maar neen toch, afblijven, oppassen! ☼ Om de bekoring van een poppenhuis volledig te ondergaan, moest men, als in Anstey's „Vice-Versa” weer een kind kunnen worden, volwassen zijn met kinderlijk ontzag en intuïtie en kind met volwassen waardeering. . . . Ging u ook als kind naar de poppenhuizen in het Rijks Museum? Denk aan het ontzag,

dat wij voelden — grenzend aan angst. Angst voor de imponerende omgeving? — voor de heerschershik van de gesteekte suppoosten? — of alleen angst voor het benauwende van het leven in miniatuur? Stil stonden wij te staren en klemden de rasp-hand van de meid, want in dit verledening niet moeder, maar de meid met de kinderen en de logétjes op een regendag in de vacantie kijken naar de poppenhuisjes. Angst voor dit peuterkleine, dat zoo hevig echt was met zijn trapjes en portaal-tjes, zooals we angst voelden voor het dwergmannetje uit het armhuis. ☼ Zoo „echt” is het Utrechtsche poppenhuis niet. In rijken praal spiegelt het nuchter-koel in zijn elec-

trische verlichting, achter een glazen ruit. Zonder twijfel is het bijeengebracht door een rijk verzamelaar als curiosum. ☼ Een echt huis moet een dak hebben, een voorgevel, schoorsteen, een stoep, een bel nietwaar, een straatdeur. Desnoods een voorgevel, die weggenomen kan worden en dan moet uit het huis komen de geheimzinnig-muffe lucht van oud hout en poppenpruikjes. In „The Doll's House” beschrijft Katherina Mansfield een poppenhuis met een lossen voorgevel, waardoor je ineens al de kamers ziet en zegt zij: „Zoo moet een huis opengaan! Waarom gaan alle huizen zoo niet open? Hoe geweldig veel pit-tiger dan om door 't kiertje van een deur te gluren in een burgerlijk klein portaal-tje met een kapstok en twee paraplus! Dat is het — nietwaar — wat je wenscht te weten van een huis, als je je hand op den klopper legt. Misschien is dat de manier waarop God huizen openmaakt in het holst van den nacht als Hij een rustig ommetje doet met een engel. . . .” ☼ Zoo open voor ons met al z'n geheimen ligt ook het Utrechtsche poppenhuis. Wilt u er in? ☼ Eerst dan de benedenver-

dieping. Rechts-beneden in den hoek is de tuin „in huis”, niets echt wel? Beelden, leipen, perkjes en prieel. Kunt u de dame zien aan den ingang van 't prieel. Met uitgestreken arm wijst zij naar niets, de versteende reuzin van den tuin, grooter dan de „levensgrooten” beelden uitgegroeid out of all proportion. ☼ Gebrek aan proportie, de naïve fout van alle poppenhuizen vindt u hier overal. ☼ In de middelste benedenkamer zit de lijkbleeke kraamvrouw, in onflatteus wit point-lacé gedost, op haar rug, inplaats van op haar poppe-zitvlak evenals de zich waaierende bezoekster, de min en de huishoudster. Hun lijven gestrekt als de schuine zijde van een rechthoekigen driehoek ademen zij de poppenhuis-atmosfeer, die van de volmaakte koude deftigheid. ☼ Aan de kraamkamer grenst de keuken. Op haar kostbaren vloer, ingelegd van palissander en olijvenhout, eenzaam aan haar kouden haard zit de keukenmeid, versteend sinds de 18e eeuw. Twee eeuwen kwamen en gingen, modemutsen en dienstboden-vraagstukken; tout passe, denkt zij: ik zit en wacht. Dat haar meubelborstel, met zijn fijn getordeerd steeltje zoo groot is als haar bovenlijf, het deert haar niet. Lak heeft zij aan proportie, als alle bewoners van dit huis, lak! ☼ Op de tweede verdieping ziet u de staatsie-vertrekken. Boven de keuken de zeer rijke muziekkamer met haar met beschilderd doek bespannen wanden en boven den tuin de aardigste, meest typische kamer: de zaal der verzamelingen, waar de heer des huizes in zijn kamerjapon zijn vrienden-connoisseurs ontvangt. Hier hangen kleine goede schilderijtjes, naaktfiguurtjes en landschap

ZWERFTOCHTEN OM GIETHOORN.
NEST VAN EEN BRUINEN KIEKENDIEF.
'T ACHTERSTE EI IS AANGEPIKT

gesigeneerd: Saffleven, v. Pollenburgh, Cuilenborg. Hier zijn kastjes vol miniatuur-porceleintjes en hier heerscht zoowaar eenige gezelligheid. Het windhondje op zijn kussen kijkt ons belangstellend aan en binnen treedt een domestiek met een joviaal vroolijke gelaatsuitdrukking. Dat doet de buitenlucht, hij komt hier maar voor een oogenblikje in de muffigheid. Met zijn groen wollen hoed en zijn pittig sikje willen wij hem den jager of den houtvester noemen. Hij is verliefd op de kindermeid boven, nadat hij eerst zijn geluk beproefd had bij de keukenmeid, als hij de hazen in de keuken bracht, maar sinds de 18e eeuw beoefent zij de saaiheid: ijskoud. ☼ Tusschen deze twee salonnen is een tusschenruimte overdwars in tweeën gedeeld wat wel duidelijk aantoont hoe weinig dit huis pretendeert ontroerend te zijn en echt. ☼ De andere helft is corridor! Hier toont een reuzin-kindermeid hooghartig boven den gepruikten huisknecht en achteloos hangt aan haar arm de leiband, waaraan het kind des huizes is bevestigd, in houding en gebaar gelijk haar hondje. ☼ Brr, wat een imponeerende nurse. Zij overheerscht Mevrouw en tegen Meneer is zij ook niet op haar mondje gevallen. Hij zit daar boven in zijn afgepast hokje boven den corridor andermaal in zijn kamerjapon. Ditmaal treft u hem aan in zijn bibliotheek met een koffer vol inktflesschen, met dikke bijbels en een groote mand vol pijpen en in een heel klein afgeschoten hoekje staat zijn geldkist. Het hindert niet, dat hij reeds tweemaal voorkomt in dit huis. Hij zal nog een derden keer verschijnen. ☼ Wilt u naar boven zweven? Geheel links de linnenkamer tevens droogzolder, met rekken, manden en persen. ☼ Vrouwspersonen, uitgebleekt als hun linnen tronen hier. Hier geen aasje geluk; plicht, wit linnen, zindelijkheid, nuchter wit licht! Linnenvrouwen maak er toch wat van, jullie bent toch tezamen, veel gezelliger dan de eenzame keukenprinses. Maar neen, het is in dezen poppenhuize te deftig voor plezier, voor lach en ronden boert. Rond is hier alleen de raagbol, sneeuwschoon, zoo groot als het bovenlijf der zittende maagd, trotsch op zijn drie dimensies, terwijl zij er maar twee schijnt te hebben. . . . ☼ Daarnaast, waarschijnlijk to teach her her place, niet bij de ontvangkamers, maar tusschen de oorden der meest practische huishoudelijkheid, het boudoir van Mevrouw. Ze wordt verondersteld in den spiegel te kijken, waarvoor zou ze anders hier staan? Maar ze is te groot, helaas te groot en staart over haar spiegel heen, naar haar schilderijen. Met haar torenhoog kapsel verheft ze zich temidden van haar weelde, naast haar in brokaat gehuld praalbed. Ze luistert want „naastan” in de nursery hoort ze haar

gemaal praten met de kindermeid. In de 17e en 18e eeuw waren de gemaals nog niet te vertrouwen, dat kwam later. . . . ☼ Ja, daarnaast, dat moet wel de kinderkamer zijn, er staat een loopstoel of valstoel. Het kind is in alles het miniatuur van de nurse, in kleedij en in expressie. Zoo stijf is het arme kind, dat het niet op een stoel kan zitten, zelfs niet op zijn rug als schuine zijde en nu hangt het arme schaap op een gevaarlijk soort stelling als kinderstoel, niet omdat het anders niet bij de tafel kan, want hoog rijst het boven het blauw porceleinen servies op tafel. Het zou anders heusch niet snoepen, daar is het te braaf voor. Inderdaad vader is op bezoek en glimlacht tegen baby of tegen nurse, maar moeder vlak er naast kan alles hooren. Pas op vader! ☼ Uiterduid, het is bijna uit. Links boven is — schrik niet — de kelder: wijnkelders, eierrekken, manden, fusten, tonnen, zaadflesschen. Het is toch een soort wonderlijke kelderzolder-combinatie, want wie zou de schaatsen in den kelder hangen en de gedroogde visch? De meid-in-den-kelder heeft een glimlach, zij is het liefje van den houtvester, maar dat mag mevrouw niet weten, want zij wenscht geen meid met een vrijer. ☼ Bij vader, moeder, kind noch bezoek vermochten wij een spoor of schijn van geluk te bespeuren, geen „kleine waterdrop”len, woordjes teer en zacht”. ☼ Geheel in de „old world” stemming gaan wij boven naar de costumeafdeeling om de 18e eeuwse japonnen te bekijken. Smalle kleine lijfjes, geweldige crinolines, breed op de heupen. Gebloemde zijden corsages met kersroode strikjes. Ach zusters was het vrede in uw hartjes achter die kersroode strikjes. . . .? ☼ Enkel costumes op leeg ledoppen. Geen hoofden, geen handen, geen ziel en toch. . . .? Een costumevrouw, nog piepjong, uit 1878, kan niet berusten. Crème crepon met tusschenzetels is zij met een sleepje en kanten ruches op haar smal borstje. Armpjes met de fijne kantjes aan de lange mouwen hangen slap. Telkens als er iemand langs haar loopt, trilt haar armpje, het mouwtje beeft, de kantjes sidderen. Is de herinnering nog te versch zuster, de smart nog niet vergeten? Hebben wij het zooveel beter in 1929? Dacht je dat zuster, smal stijf zusterje met je sleepje als weggeloopt uit een poppenhuis?

M. P. DIAMANT—DE VRIES

De oude Utrechtsche Kerken

INLEIDING (Vervolg)

WINFRIED'S wensch was het steeds geweest om in zijn in Fulda gesticht klooster begraven te worden, zoodat zijn bijzetting te Trecht, slechts van tijdelijken aard zou zijn. Maar hoe bedroefde dit den inwoners van Oud-Trecht! Het was hun zulk een troestende gewoonte geweest, dat het stoffelijk overschot van hun Weldoener in de Sint-Maartens-kathedraal — die in hun wijk gelegen was — zou mogen rusten en nu zou het straks ver van hen, naar een vreemd land worden weggevoerd. Doch wie weet, wellicht konden vurige gebeden den heiligen man nog op zijn vroeger genomen besluit doen terugkomen. Men bad en men vastte strengelijk, en zich op voorhand verzekerd houdend van een gelukkigen uitslag, bereidde men in de Sint-Maarten den geliefden doode een waardige rustplaats. Reeds groef men in den Oudmunster zijn lijk ter overbrenging op, toen broeders uit de stad Mentz het heilig omhulsel van den grooten martelaar kwamen opeischen, zulks krachtens Koninklijke lastgeving. Hierdoor ontstond groote beroering binnen Trecht en de burgzaten kwamen zelfs in verzet tegen 's konings bevel. Oproerige woorden klonken en onheilge tweedracht en twist dreigden uit te breken nabij het gebeente van den zachtmoedigen Apostel. Doch te midden van deze spanning geschiedde het wonder: Gods engelen hielden de baar — waarop de doode ter overbrenging naar zijn nieuwe rustplaats in de Sint-Maarten was gelegd, — onzichtbaar tegen de aarde gedrukt, zoodat alle pogingen om haar te verplaatsen, faalden. Toen verstord men elkander in broederlijke liefde. De Hemel had het gewild, dat Winfried's omhulsel naar Fulda zou gevoerd worden, en ontroerd hielpen de Trecht-

sche kanunniken het lijk inschepen. ☞ Gedurende den tijd van zeventig jaren arbeidden een viertal opvolgers in vrede en strijd voort aan de kerstening van het friesche land. Maar tijdens de regeering van Rixfrid, den zevenden bisschop, drongen opnieuw geruchten door omtrent woeste roovers, die op hun drakenscheppen uit verre noordelijke gewesten kwam gevaren, om op de kusten dezer landen te plunderen, te moorden en te zegenen¹⁾. Rixfrid, die weleer als gouwgraaf de wapenen had gehanteerd, vreesde hen niet, en aldra leerden de Noormannen zijn zwaard ontzien. Maar hij stierf en ook de glorie van Keizer Karel's rijk was vergaan. Driester en talrijker dan ooit vielen de Wikingers de frankische gouwen binnen, en op een dag schalden over de wateren van Vecht en Rijn hun krijgshoorns.

(Wordt vervolgd)

DEN UYL

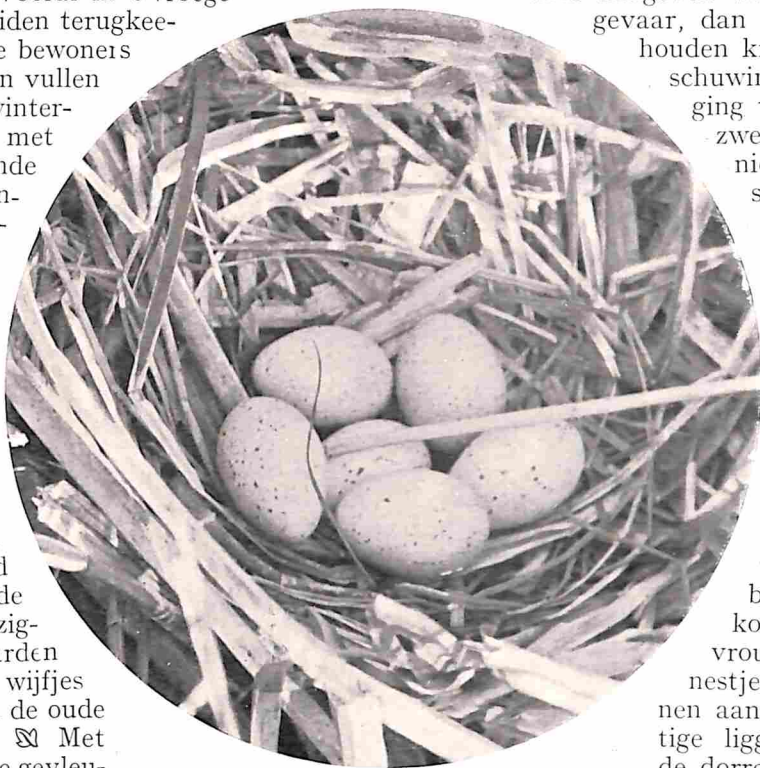
¹⁾ Reeds in 515 deden de Denen een inval in het Kleefsche land (Blok. gesch. Ned. Volk deel I. blz. 51)

ZWERFTOCHTEN DOOR DE WILDERNISSEN VAN GIETHOORN

VAN NESTEN, EIEN EN NOG WAT!

DE Noordwesthoek van Overijssel is een eldorado voor de natuurliehebbers. Vooral in 't vroege voorjaar, als uit 't Zuiden terugkeeren de vele gevleugelde bewoners van poelen en plassen. ☞ Dan vullen zich de ruimten, die lang in wintersche verlatenheid stil lagen, met geheimzinnige geluiden, passende in de sfeer van de lentemaanden. Een lust wordt 't te zwerfen de oude kraggen in, waar de roodbruine gloed van geurende gagel en de zilveren glans van wilgenkatjes kleur toovert in 't eentonige geelbruin der woeste landen. Vreugde geeft 't oude bekerden weer te zien, en te hooren. ☞ De koeten, die in 't najaar elkanders gezelschap zochten en tot groote troepen vereenigd op de weiden een schralen tijd doormaakten, zoeken nu weer de trekpaten, waar zij hun aanwezigheid verraden door den metaalharder roep, waarmee mannetjes en wijfjes elkander lokken tot stoeierij in de oude dulen en verwaaide pampels. ☞ Met gonzenden wiekslag capriolen de gevleugelde harlekijns 't luchtruim door, met hun helder kiewiet-kiewiet de aandacht op zich vestigend. Hoe hij 't klaar speelt, snap je niet, maar plots, in volle vlucht en in dollen overmoed, zie je de gekuifde rakker duidelijk over een der vleugels kantelen, nu eens over de linker, dan eens over de rechterzijde. ☞ Is de Maartmaand gunstig en de Aprilmaand niet te koud, dan tref je op de zwerftochten door 't ribbeland steeds meer teruggekeerde zwervers, en dan duurt 't niet lang of de roerdomp verrast je door z'n roep te laten weerklinken bij dag en ook bij nacht. ☞ Een blijde bekoring geeft 't dien geheimzinnigen doffen galm te hooren dreunen over de, in duisternis verdoken, nachtstille landen. ☞ „Nu ligt er eier in 't veld” zeggen de deskundigen onder de eierzochers, als ze 't „mboem, mboem” van den roerdomp vernemen. 's Morgens voor dag en dauw gaan ze met hun bootjes de uitgeveende plassen in, dulepollen, ribben en weilanden afzoekende om te rapen de wondere legfels, waaruit moeten komen de vele levens, die zoo noode gemist kunnen worden in dit landschap. ☞ Gelukkig dat de wet een verboden tijd heeft ingesteld, waardoor de meeste vogels toch ook nog oudergeneugten smaken. ☞ Dat maakt voor de meeste gevleugelde bewoners van deze oorden de April en Meimaand tot de meest moeilijke tijden. ☞ Eerst brengt de paring en de nestbouw hen in aktie, daarna de verzorging van 't jonge goed. Wie in deze maanden door 't veld zwalkt, kan getuige zijn van menig spannend momentje uit 't vogelleven. ☞ Onwillekeurig komt dan 't verlangen op, ook de nesten, eieren en jongen te vinden. ☞ Makkelijk is

dat niet, want 't zijn geslepen rakkers, die door instinct gedreven handig gebruik weten te maken van de plaatsen waar zij hun nest zullen beginnen en van de beschuttende kleur der eieren. Er zijn gewiekste gewiekte nestbouwers waarvan zelfs beroepseierzochers verklaren met moeite de nesten te kunnen vinden. Dat een leek er weinig van te recht brengt, valt dus wel te begrijpen. ☞ Toch ga ik er ieder voorjaar weer op uit. Niet om eieren te verzamelen. 't Gadeslaan van de vogels en hun jongen schenkt honderdmaal meer voldoening, dan een snoer kleurige, broze eierdoppen, die al gauw ergens op een vergeten plaatsje wachten op een ongelukje, dat hen doet breken en hen daarna doet belanden in den aschbak of op een mesthoop. Te veel vogelleven, wordt door de manie van 't eierdoppen verzamelen — meest ondoordacht — ontrokken aan de ruime velden, waar plaats in overvloed is voor een verdubbeling van 't vogelaantal. ☞ 't Makkelijkst te ontdekken zijn wel de meerkoeten. Zij stoffeeren de trekpaten — uitgeveende plassen — met talrijke paren. De lompebouwde vogeltjes zwemmen in den paartijd liefst tusschen de dulen, pampels en gebroken rietstengels. Hun helderwitte voorhoofdsknobbel steekt fel af tegen 't zwarte veerenpak en 't soms ultramarijnblauwe water. Bij 't zwemmen schokt hun kopje telkens even vooruit, als wilden ze daarvoor aangeven welke richting ze gaan. ☞ Nadert gevaar, dan klinkt een helder, kort aangehouden krachtig „tuuk, tuuk” als waarschuwing voor 't wijfje. Komt de dreiging te dichtbij, dan trachten zij eerst zwemmend te ontkomen. Lukt dit niet, dan vliegen zij op. Niet aantonds. Zij moeten zich eerst gang loopen op 't water. Schuimspattend slaan hun, van zwemvliezen omzoomde teenen, op 't watervlak. Hebben zij genoeg gang, eerst dan verheffen zij zich de hoogte in, om een eind weg te vliegen en dan weer in 't water terug te vallen. Wat de nestbouw betreft houdt de meerkoet er groote lui's manieren op na.

ZWERFTOCHTEN OM GIETHOORN.
NEST VAN EEN MEERKOET

☞ Behalve 't eigenlijke nest, waarop de roomgrijze kaneelbruin bespikkelde eieren zullen komen, houden mijnheer en mevrouw meerkoet er nog eenige speelnestjes op na, duidelijk te herkennen aan de slordige afwerking en vochttige ligging. 't Nest is gebouwd van de dorre, gele en bruine pampels liefst in het dichtste der overgebleven dulepollen. ☞ Menig zoeker roeit verscheidene keeren een meerkoeten nest voorbij. De z.g. speelnestjes — minder goed verborgen — verraden vaak de aanwezigheid van 't eigenlijke nest. Rustend op de dorre biesen, liggen meestal van 7 tot 15 eieren, die reeds van af 't eerst gelegde ei bebroed worden, zoodat de jongen niet alle tegelijk uitkomen. Zoolang 't meerkoetenmoedertje nog zit te broeden, speelt vader meerkoet voor kinderverzorger en blijft met z'n roedgemutste zwartdonzige kleintjes in de omgeving van 't nest zwemmen. ☞ Niet alle moerasvogels bouwen hun nest, als de meerkoet, boven 't water. De meesten bouwen op ribbeland en kraggegrond. Daar is de kievit. Eenige speelnestjes en een mooi uitgehold kuiltje op den vlakken grond, waarin de zooveel begeerde 4 kievitseieren, bijna niet te onderscheiden van den omringenden bodem. Zit 't wijfje te broeden en dreigt er gevaar, 't zij van mensch of roofvogel, 't mannetje trekt er dapper op los met krijschenden roep en zoemenden wiekslag. Van alle kanten komen lotgenooten aangevlogen en vullen met groot misbaar 't luchtruim. Met een weinig goeden wil kan men dan heele vogelgesprekken beluisteren. ☞ Een paar brokstukjes wil 'k hier wel vertalen. In groote agitatie vliegt mevrouw kievit rond en roept tot buurvrouw grutto: „Kie u wiet, Kie u wiet, 'k ben mien ei kwiet!” „Grieto, grieto; 't giet mie net zoo!” antwoordt nog veel zenuwachtiger buurvrouw langsnavel. Wie 't niet gelooven wil, trekke zelf in den broedtijd maar eens de ribben op. Behalve 't aanhooren van dergelijke gesprekken, zal hij dan ontdekken

wat een nerveuze schepsels zijn deze grutto's, de roodpootige tureluurs, de kuifdragende kieviet, de tournooiende kemp-haantjes, enz. enz. ☼ De grutto vooral is één bonk zenuwen. Als z'n wijfje de vier donkerbruingroene, paarsbruinbepaalde glanzende eieren gelegd heeft, in 't ondiepe nestkuiltje, waarover heen wuiven grassprietten, klaverblaadjes pinksterbloemen en meer weidetoosel dan is gruttoman één en al waakzaamheid. ☼ Bij onze nadering komt hij met hangende pooten en flapperende wieken aanvliegen, blijft even boven ons staan zweven om plots neer te strijken in 't kleurige grasland en daar — even stilstaand met trillende in de hoogte gestrekte vleugels — beloert hij 't gevaar dat zijn nest belaagt. Hoeveel kalmer gedraagt zich dan de wulp. ☼ Doodstil blijft de kromsnavel op z'n nest zitten, afwachting of 't gevaar voorbij zal gaan. Komt 't te na an, dan probeert de broedster voorzichtig weg te sluipen om een eind verder op te vliegen. Klagend laten de beide ega's dan hun weemoedig „'t loei u uut, 't loei u uut" hooren. Beneden, ergens in de mosheuvels van de gagelbegroeide trekpatwallekes, liggen vier mooie lichtolijfgroene eieren, ook al weer bespikkeld met donkerder vlekjes en stipjes. Ze liggen verscholen tusschen de gagelstengels en sappige grassprietten en rusten op een peluw van samengedrukt mos. ☼ Van uit de hoogte zijn de nestvullingen haast niet te onderscheiden van de mosbedekte omgeving. 't Wulpenpaar heeft wel een goede keuze gedaan. ☼ Ver van de bewoonde wereld, in de luwte van de kooibosch, zijn ze hun stoeierij begonnen. De vochtige, donkere Maartnachten vulden zij met hun melodieuze lok-roep: „'t Melancholieke „u lu lu lu-u lu lu lu-“ droeg ver de duistere ruimten in, en brachten 't mannetje en wijfje tot elkaar. De kooiboschomgeving is een veilig oord. ☼ Vier- en tweevoetige roovers komen er bijna niet. Daar knallen in jachttijd geen geweren. De mosbodem en de waterrijke omgeving is een tafeltje dekje met groote verscheidenheid van gerechten. Eén groote dreiging beangst voortdurend in dit waterlardje 't wulpenpaar en alle andere vogelouders. ☼ Ergens tusschen de gagelstruiken heeft een kievieppaar 't horst gebouwd op een bentepol te midden van drijvende kraggen. ☼ Open en bloot liggen daarop de vijf blauw-groen-witte eieren, waaruit binnenkort zullen komen 't jonge gebroed, waaraan reeds dadelijk te zien is, dat ook zij later beheerschers van de vlakten zullen worden, de schrik van al wat zwakker is. ☼ Zoo'n jong in z'n nest is wel een observatie waard. 't Meest opvallend in den roofvogelkop is de groote gebogen snavel en de wonderlijk groote, zwartomrande oogen, die doen denken aan een motorrijder met stofbril op. Kwaadaardig is 't jonge goed vanaf den eersten dag. De ouders zullen werk hebben voedsel aan te dragen voor de jonge veelvraten. Met breeden wiekslag zweven zij over de velden met scherpe blik de vlakke onder zich afspeurend naar prooi. De Meitijd is voor hen vol Lucullusgenietingen geweest. ☼ Leeggeslobberd hebben zij de eieren van vogels, die even hun nest verlaten hadden of door hen verdreven werden. Alles was van hun gading. Kievits-eieren, grutto's, wulpen, waterkipjes, kemp-haantjes, tureluurs enz. enz. ☼ Makkelijk ging 't niet. Als de bruine kiekendief hoog in de lucht stond te turen naar buit, werd hij vaak ontdekt door de waakzame vogelmanneken. Krijschend en de heele buurt bij elkaar schreeuwend, kwamen die trouwe wachters dan op den roovenden smulpaap af. Dapper, 't eigen leven niet tellend, werden met felle snavelstooten aanvallen gedaan op den geruischloozen zwever. Meestal moest hij zich op de vlucht laten jagen, want heldhaftig van aard is de bruine kiekendief niet. In de Junimaand als z'n eigen jongen uit 't ei gekropen zijn, wordt hij nog grooter plaag voor de vogelouders en rooft hij menig afgedwaald eenden- of meerkoetenjong, dat dan tot voedsel moet dienen voor zijn 5 jongen met den stofbril op.

D. M.

IN HET RIJK DER STILTE

IN HET DIEPST DER STILTEN

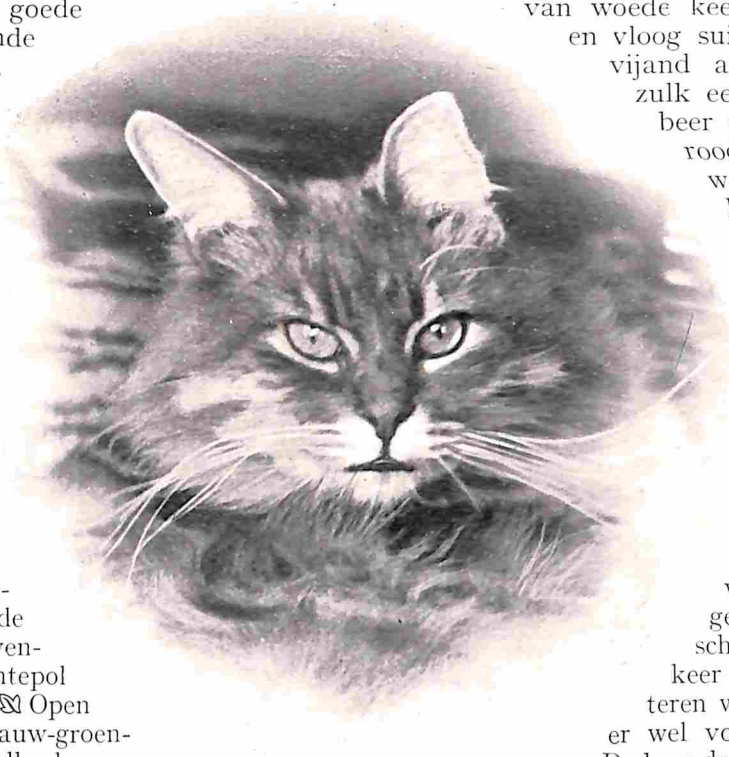
DOOR CHARLES G. D. ROBERTS

4)

(Vervolg)

ER was totaal geen wind, waarom zou een blad dus ruischen? Zijn klauwen lieten hun greep op zijn prooi los. Op hetzelfde oogenblik stormde een zwarte massa uit het wilgenboschje en sloeg een zwarte poot woest naar hem. ☼ De arend was juist op tijd weggesprongen. Had die geweldige slag hem stevig geraakt, dan zou hij nooit meer naar zijn stillen luchtwoon zijn opgestegen. Nu echter bereikten de nagels van den zwarten poot slechts zijn staart. Zijn wijde vlerken sloegen de lucht en droegen hem een paar voet boven het water. De beer, wien het genoeg was, dat hij den buit bemachtigd had, schonk verder geen aandacht aan hem en begon gulzig zijn prooi te verslinden. ☼ Onder gewone omstandigheden zou een adelaar er evenmin aan denken om met een beer te gaan vechten, als om een graniet rots aan te vallen. Maar in dit bijzonder geval was de ergernis te groot. Nooit tevoren had de „Koning der Lucht" ondervonden wat het zeggen wil zich zijn wettige prooi en zuur-verdienden buit te zien ontnemen. Met een plotselingen fellen krijch van woede keerde hij om, schoot omlaag en vloog suizend op den kop van zijn vijand af. Totaal onvoorbereid op zulk een gedurfd aanval, kon de beer zich niet verweren. Talrijke roode voren op zijn kop toonden waar die mes-scherpe klauwen hem hadden geraakt „Wauh!" brulde hij. De arend, die een weinig terzijde was gevlogen, zweefde nu boven zijn hoofd, als wilde hij den aanval hervatten. ☼ Toen de beer zoo ineens hurkte, half zittend, met een poot op de verminkte prooi, den andere opgeheven tot aanval en verweer, aarzelde de woedende vogel. Hoe woedend hij ook was, had hij geen lust er een verminkten vleugel aan te wagen. Binnen enkele seconden schoot hij weer omlaag, dezen keer alsof hij zijn vijand van achteren wou aanvallen; maar hij zorgde er wel voor niet te dicht bij te komen. De beer draaide zich snel op zijn dijen om en sloeg kwaadaardig naar den vogel; maar zijn klauwen troffen niet anders dan leege

lucht, terwijl een harde vleugelpunt pijnlijk over zijn oogen streek. ☼ Telkens en telkens weer vloog de arend op den beer af, maar nooit zoo dat hij binnen zijn bereik kwam. Telkens en telkens weer draaide de beer, kokkend van ingehouden woede, rond en sloeg zijn klauwen uit, zonder sukses. Hij trof slechts de onkwetsbare lucht. Hij had de prooi, maar kon ze niet nuttigen. Enkele oogenblikken bleef hij nog aarzelend staan. Toen hurkte hij ineens, met zijn kop zooveel mogelijk door zijn voorpooten beschermd en begon haastig te vreten. Voor hij één flinken bek vol had ingeslikt, hoorde hij weer het onheilspellend fluiten van de lucht en scheurden die grijpende klauwen in zijn nek. ☼ Pijnlijk en diep grommend legde de beer zich neer in het diepst van het wilgenboschje en at daar de groote forel geheel op. Voortdurend krijchend, vloog de groote adelaar boven het boschje rond. Door de bebladerde takken kon hij de groote gestalte van zijn tegenstander zien; maar hij dorst niet in het bosch neerdalen omdat hij daar in de meest ongunstige positie zou verkeren. Langen tijd bleef hij rondcirkelen in de hoop dat zijn vijand er uit zou komen en hem nog een kans zou bieden zich te wreken. Maar toen hij zag, dat de beer onbewegelijk bleef, blijkbaar in slaap gevallen, verdween zijn woede geleidelijk. Hooger en steeds hooger vloog hij op. Toen veranderde hij plotseling van koers. Met lange, forsche vleugelslagen vloog hij weg als een pijl uit den boog, snel omhoog wikkend naar de blauwe stilte boven den berg.

„WEES OP UW HOEDE!"